

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A gyermekbűnözők,
avagy
a büntethetőségi korhatár kérdései**

Szerzők:

Dr. Igaz Barbara

és

Dr. Kenese Attila

2014. szeptember

„A gyermekkor minden mástól eltérő szakasza az ember életének, mely mintegy alanyi jogon biztosítja a tévedés jogát a személyiség fejlődése terén, s ehhez ugyancsak alanyi jogon nem büntetést, hanem elsősorban segítséget kell kapnia.”

Volentics Anna

Bevezető

Az újonnan kialakuló magatartásformák, vagy a korábban kivételes devianciák gyakoribbá válása szükségessé tette és teszi a fiatalkorúakkal foglalkozó jogi rendszer folyamatos fejlesztését. Már a rómaiak kimondták: „Juventus vantus” (az ifjúság szél), fejlődésük visszahat az egész társadalom fejlődésére. Az is eléggé ismert tény, hogy a mai fiatalkorú bűnelkövetőből fejlődik ki a holnap felnőttkorú bűnöző rétege. Külön vizsgálatuk oka, elkülönített szabályozásuk magyarázata az, hogy a fiatalkorúak személyisége kialakulatlan, lelki, pszichikai adottságaik a felnőttekétől eltérőek.

A fiatalkorú bűnelkövetők nem jelentik szignifikáns részét a bűnözési problémának, a társadalmi és politikai figyelem (aggodalom) okán azonban jelentős erők fordulnak (és fordultak mindig is) a felnövekvő nemzedékek kriminálpolitikája, a prevenció és a kezelés mikéntje felé. Ma már evidencia, hogy a fiatalkori bűnelkövetés, mint jelenség, az ifjúságpolitika és a büntető politika együttműködését igényli. A büntető igazságszolgáltatási rendszer elemzésével nem adható átfogó kép arról, milyen elvek, érdekek és szükségszerűségek vezet(het)nek adott államban például a büntethetőségi korhatár leszállításához, önálló fiatalkorúak bírósága felállításához, vagy speciális közösségi alapú, helyreállító szemléletű jogkövetkezmények bevezetéséhez.¹

Jelen tanulmány e témakörök kapcsán csupán a büntethetőség alsó korhatárának kérdéseivel kíván foglalkozni, kitér ennek nemzetközi szabályozására, illetve áttekinti az eddigi hazai törvényi rendelkezéseket is. Teszi ezt azért is, mert a magyarországi büntethetőségi korhatár 14-ről 12 évre történő leszállítása közel egy éve történt, így indokolt lehet az eddigi hazai, illetve a nemzetközi tapasztalatok összegyűjtése.

---

1 Gyurkó Szilvia: A fiatalkorúak büntetőjogának reformja az Egyesült Államokban, és annak hatása az európai folyamatokra (http://unicef.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=23762&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95794.)

Nemzetközi kitekintés, különösen tekintettel az angolszász jogterületre

Mielőtt az egyes országok fiatalkorúakra vonatkozó szabályozását áttekintenénk, fontos kitérni az e témában megalkotott nemzetközi egyezményekre és dokumentumokra.

Az első és kiemelkedő nemzetközi okmány az ENSZ Közgyűlése által 1985. november 29-én kelt a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat. A **Pekingi Szabályok** néven is ismert dokumentum alapvető preambulumban kiemeli, hogy a tagállamok törekedjenek a fiatalkorú és családja jólétének előmozdítására, csökkentsék a jogi beavatkozás szükségességét, biztosítsák a törvénnyel összeütközésbe került fiatalkorú eredményes és humánus kezelését. A nemzeti jogrendszereknek ajánlja a speciálisan fiatalkorú elkövetőkre alkalmazható szabályozás kialakítását, intézkedések, testületek létrehozását, a fiatalkorúak jogainak és érdekeinek képviseletére. E szabályok szerint az adott reagálásnak nemcsak a bűncselekmény körülményeivel és súlyosságával, hanem a fiatalkorú körülményeivel és szükségleteivel, valamint a társadalom szükségleteivel is arányban kell állnia. A minimumszabályok legfontosabb és a tagállamokra legjobban kiható kitétele az volt, hogy a fiatalkorú terheltek vonatkozásában a személyi szabadság korlátozására csakis a legsúlyosabb bűncselekményi körben kerülhet sor végső eszközként, és a lehető legrövidebb időtartammal. A fiatalkorú személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után van lehetőség, és időtartamát a lehetséges minimumra kell szorítani. A pusztán büntető jellegű megközelítés nem lehet elfogadható. Nem lehet a fiatalkorút személyes szabadságától megfosztani; az egyedüli kivétel ez alól, ha súlyos, személy elleni, erőszakos bűncselekményt hajtott végre, vagy ha ismétlődően követ el más súlyos bűncselekményeket, és ilyen esetekben is csak akkor, ha nem mutatkozik más, alkalmasabb eszköz. Ezzel párhuzamosan az alternatív intézkedések széles választékának kell rendelkezésre állnia, hogy a szabadságelvonás elkerülhető legyen.

A Közgyűlés által 1990-ben elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozat a fiatalkori bűnözés megelőzéséről, más néven **Riyadhi-Irányelvek** szerint „az eljáró hatóságoknak

ismerniük kell annak lehetőségét és szükségességét, hogy a fiatal emberek esetén a formális büntetőeljárástól eltekintenek (diverzió), és ezt - amennyire lehet, alkalmazniuk kell.” Arra hívja fel a figyelmet, hogy a fiatalkori bűnözés kezelése során a megfelelő szociális környezetben és az oktatáson keresztül a megelőzésre kell fektetni a hangsúlyt.

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól - **Havannai Szabályok** - megerősíti a Pekingi szabályokban foglaltakat, így kimondja, hogy a fiatalokkal szemben szabadságvesztés csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra és csak kivételes esetben alkalmazható.

A szabadságelvonással nem járó intézkedésekről a **Tokiói Szabályok** (1990) rendelkeznek, melynek célja a szabadságelvonással nem járó intézkedések előmozdítása. A fiatal elkövetők számára az alapvető cél a közösségbe való visszatérés, ezért a lehető legteljesebb módon támogatni kell őket a reszocializációs folyamatokban, az oktatási rendszerben való részvételben, a családi kapcsolatok ápolásában, a közösséggel szembeni felelősség vállalásában. Mindezen célok elérését a közösségi alapú, helyreállító igazságszolgáltatási rendszerek szolgálják a legjobban.²

A sok tekintetben a témához kapcsolódik a **Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény**, amelyet 1989-ben szintén az ENSZ Közgyűlése fogadott el, Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdette ki. Az egyezmény pontosan kifejti, hogy milyen jogokkal rendelkeznek a gyermekek, ezen a területen ez az első kötelező érvényű nemzetközi jogi eszköz. A gyermekek helyzetének ilyen szintű szabályozása az emberi jogok nemzetközi védelmének egyre hangsúlyosabbá válásával került napirendre, és tükrözi annak két legalapvetőbb vonását: tartalmazza az emberi jogok kiterjedt skáláját és kizár mindenfajta diszkriminációt a jogérvényesítésben. A dokumentum a gyermek érdekét mint „mindenek felett álló”, levezethetetlen értéket, mint alapjogot határozza meg. Az egyezmény 40. cikkének 3. pontja így fogalmaz: „Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és

2 Dr. Katonáné dr. Pehr Erika - dr. Herczog Mária: A gyermekvédelem nagy kézikönyve, Complex Kiadó, Budapest 2011.

különösen olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vétele kizárt.”

Valamennyi dokumentum fő célja a törvénnyel összeütközésbe került gyermek- és fiatalkorú érdekeinek, jogainak minél szélesebb körű védelme, fejlődésének nevelésének biztosításával annak megelőzése, hogy újabb bűncselekményeket kövessen el. Továbbá ezen megállapodások megkívánják a fiatalkorúak büntetőügyeiben eljáró hatóságok speciális felkészültségét. Az igazságszolgáltatás fejlesztésének fő irányaként a megelőzést, a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének humanizálását, az emberi jogok elsőbbségét jelölték meg.

Európában a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerében két alapvető irányzat érvényesül, így a nevelési modell, mely az elkövető személyiségére koncentrál, annak nevelését, rehabilitációját tartja szem előtt, míg az igazságszolgáltatási modell, melynek középpontjában az elkövetett cselekmény áll, célja a fiatalkorú elkövető társadalomba való reintegrálása. E két alapmodell a büntethetőségi korhatárok szabályozásában is érvényesül, így a nevelési modellt követő országok a büntethetőségi korhatárt inkább magasabb életkorban, míg az igazságszolgáltatási modell alapján inkább alacsonyabb életkorban határozzák meg.

Mindez persze csak általánosságban mondható el, az egyes országok fiatalkorúakra vonatkozó intézményrendszerében és szabályozásában, így a büntethetőség alsó korhatára tekintetében jelentős eltérések mutatkoznak.

A legtöbb európai országban a büntethetőség alsó korhatára 14 év, azonban az országok többségében a büntetőjogi felelősségre vonásnak nem csupán életkori feltétele van, hanem valamilyen értelmi, erkölcsi, akaratú feltétel is, ítélőképesség vagy behatási képesség meglétét is vizsgálják. Ezen megközelítés érvényesül a német és az osztrák büntetőjogban, ahol a fiatalkorúak megfelelő érettségét, a belátási és akaratú képesség vizsgálatát kívánják meg.

Emellett jellemző, hogy egyes országokban az elkövetett cselekmény jellege alapján tesznek különbséget az életkori határokon, így a súlyosabban minősülő cselekményekre

alacsonyabb életkori határokat állapítanak meg, illetve egyéb feltételek vizsgálatát írják elő. Így például Oroszországban, Lettországban és Litvániában a 14 éves elkövetők csupán egyes különösen súlyos bűncselekmények esetén büntethetők, egyebekben a büntethetőségi korhatárt 16 évben állapítják meg.

Az angolszász országokban jóval alacsonyabb a büntethetőségi korhatár, mint a kontinentális típusú jogrendszer államaiban, így a legalacsonyabb az Egyesült Királyság területén, Írországban és Svájcban található. Szintén alacsony, 12 év a büntethetőségi korhatár Hollandiában és Törökországban, azonban Törökországban 12 és 15 éves kor között egyfajta belátási képesség vizsgálatát írják elő.

A legmagasabb büntethetőségi korhatár Belgiumban és Luxemburgban érvényesül, azonban itt is működik egy speciális fiatalkorúakra vonatkozó felelősségi rendszer, azonban azt nem a büntető törvénykönyv részeként kezelik.^{3 4}

Az angolszász rendszerek azon szempontból térnek el különösen, hogy Európában kiemelkedően a legalacsonyabb büntethetőségi korhatárt állapítják meg, ezzel együtt széleskörű fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerrel rendelkeznek. Éppen ez az eltérő gyakorlat okot adhat ezen országokban kialakult jogalkotási folyamatok, illetve a hatályos rendelkezések részletesebb bemutatására.

Az Egyesült Királyság területe három joghatóságra oszlik, Anglia és Wales, Skócia és Észak-Írország, ezen területek azonban önálló szabályozást alkalmaznak.

Angliában már az 1847-ben megjelent Juvenile Offenders Act foglalkozott a fiatalkorúakkal, majd az anyagi jogi reform 1908-ban következett be, mikoris megszületett a Children's Act, mely többek között rendelkezett a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekkel szemben eljáró fiatalkorúak bíróságáról, megteremtve annak egységes szervezését. Ezen törvény a gyermekek

---

3 Csemáné dr. Várady Erika - Dr. Lévy Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - történeti és jogösszehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1. szám 12-27. old.

4 Gyurkó Szilvia: A fiatalkorúak büntetőjogának reformja az Egyesült államokban, és annak hatása az európai folyamatokra. (http://unicef.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=23762&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95794)

védelmét helyezte előtérbe.⁵ Az 1933-as törvény értelmében a büntethetőségi korhatár 8 év volt, melyet az 1963-ban elfogadott Children and Personal Act módosított, így jelenleg Angliában és Walesben a büntethetőség alsó korhatára 10 év.⁶ Létezett továbbá egy megdönthető vélelem, a „*doli incapax*” vélelme, mely szerint a 14 év alatti gyermek nem tud különbséget tenni jó és rossz között. A 10 és 14 év közötti gyermek abban az esetben volt felelősségre vonható, amennyiben ezen vélelem megdőlt, tehát a bűncselekményt elkövető gyermek tisztában volt tette tényleges súlyosságával. Ezen vélelmet az 1998-as Crime and Disorder Act törölte el, ezt követően a 10 és 14 év közötti gyermekek ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint a 14 év felettek.⁷ A 10 év alatti elkövetők sem maradnak azonban teljesen büntetlenül, két intézkedés rendelhető el velük szemben, a gyermekkijárási tilalom és a gyermekbiztonsági határozat elrendelése. A rendőrség kijárási tilalmat rendelhet el, mely szerint a gyermek este 9 és reggel 6 óra között nem tartózkodhat közterületen, kivéve felnőtt kísérettel (Local Child Curfew). Amennyiben ezt megszegik, illetve egyéb büntetendő cselekményt követnek el, a „youth offending team” felügyelete alá kerülnek (Child Safety Order), mely 3 hónapig, bizonyos esetekben 12 hónapig tarthat.⁸

Angliában és Wales-ben a fiatalkorú elkövetőkkel szemben fiatalkorúak bíróságaként (youth court) kijelölt békebíróságok (magistrate's court) járnak el, kivéve azon eseteket, mikor a fiatalkorú cselekményét felnőttkorúval együttesen követi el. A fiatalkorúak bíróságán esküdtszék nem működik, továbbá más bíróságoktól külön ülésezik, a nyilvánosság kizárt. A tanácsok háromnál több békebíróból állnak, köztük egy nő és egy férfi, vagy egy kerületi békebírósi bíró. Érdekesség, hogy ezen eljárások során a fiatalkorúakat keresztnevükön szólítják. Amennyiben azonban a fiatalkorú súlyos cselekményt (például emberölés) követ el, az elkövetőt átadják a koronabíróságnak (crown court).⁹ ¹⁰ A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerét a Fiatalkorúak Igazságszolgáltatási Tanácsa (Youth Justice Board) felügyeli. Továbbá diverziós programok, valamint különböző megelőzési, beavatkozási lehetőségek állnak rendelkezésre.¹¹

5 <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/britain1906to1918/g2/background.htm>

6 Children and Personal Act (1963) <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1963/37/section/16>

7 The age of criminal responsibility in England and Wales (<http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN03001.pdf&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ei=qScOViknOOar7Ab9wYGIaQ&ved=0CCQOFjAD&usg=AFQjCNFqBIS-PDfiVzVUHdnPzepQHRDKLA>)

8 <https://www.gov.uk/child-under-10-breaks-law> (az angol kormány hivatalos honlapja)

9 <https://www.gov.uk/courts/youth-courts> (az angol kormány hivatalos honlapja)

10 http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_uni_hu.htm (Európai Igazságügyi Hálózat honlapja)

11 <http://www.justice.gov.uk/about/yjb> (az angol bírósági szolgálat honlapja)

Észak-Írorszáiban a büntethetőségi korhatár ugyancsak 10 év, velük szemben szintén a békebírók (magistrate's court) szervezetén belül működő fiatalkorúak bírósága (youth court), súlyos bűncselekmény elkövetése esetén pedig az esküdtzékkel működő koronabíróság (crown court) jár el. A fiatalkorúak bírósága rendszerint egy rendőrbíróból és két laikus tagból áll. Továbbá egyéb alternatív megoldások is rendelkezésre állnak, úgy mint a 2002-es törvény által bevezetett „konferencia-rendszer”, aminek részletes szabályait a 2003-as The Youth Conference Rules tartalmazza, melynek során lehetőség nyílik az elkövető és az áldozat közötti egyfajta közvetítői eljárásra.^{12 13 14}

Skóciában a büntetőjogi felelősségre vonás korhatára továbbra is 8 év. A Criminal Justice and Licensing (Scotland) Act (2010) a korábbi 1952-es törvényhez képest azonban új szabályozást vezetett be, mely szerint 12 év alatti gyermekkel szemben bírósági eljárás nem indítható. A 8 és 12 év közötti gyermekekre továbbra is úgy tekintenek, mint aki megfelelő értelmi képességgel rendelkezik, azonban vele szemben bírósági eljárás nem indul, jogsértő magatartása esetén kizárólag a Children's Hearing foglalkozik velük. Így különválnak a büntetőjogi felelősségre vonás és a büntetőeljárás megindításához szükséges korhatár. Skóciában az a megközelítés érvényesül, hogy a fiatalkorúak csupán a legszükségesebb esetekben kerüljenek be a büntető igazságszolgáltatási rendszerbe, így a bírósági rendszer is kissé eltér az angol mintától. 12 és 16 év közötti gyermekkel szemben is csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén indul büntetőeljárás, egyéb esetekben pedig a Children's Hearing határozza meg, szükséges-e a gondoskodás egyéb formáját alkalmazni.^{15 16 17} A rendszert a (Skót) Szociális Munkáról szóló törvény állította fel 1968-ban. A Children's Hearing az adott régió gyermekekkel foglalkozó munkaközösség három laikus tagjából áll, melyben mindkét nemnek képviselnie kell magát. Feladata, hogy a gyermekek legmegfelelőbb kezeléséről döntsön, a cselekmény hátterében meghúzódó problémákat próbálják feltárni.¹⁸

---

12 <http://jjcompare.org/2012/08/29/northernireland-summary/>

13 https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-ew-hu.do?member=1 (Európai Igazságügyi Portál honlapja)

14 The Youth Conference Rules (2003) <http://www.legislation.gov.uk/nisr/2003/473/contents/made>

15 Criminal Justice and Licensing (Scotland) Bill (<http://www.scottish.parliament.uk/SPICeResources/Research%20briefings%20and%20fact%20sheets/SB10-35.pdf>)

16 Criminal Justice and Licensing (Scotland) Act 2010 (<http://www.legislation.gov.uk/asp/2010/13/section/52>)

17 <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/policies/young-offending> (a skót kormány hivatalos honlapja)

18 http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_sco_hu.htm (Európai Igazságügyi Hálózat honlapja)

Írországban 2006-ban lépett hatályba a Criminal Justice Act, mely többek között módosította a 2001-es Children Act büntetőjogi felelősségre vonatkozó rendelkezéseit, így a büntethetőségi korhatárt 7 évről felemelte 12 évre. A 2006-os törvény értelmében 12 év alatti gyermekkel szemben nem indul büntetőeljárás, ez a rendelkezés nem vonatkozik azonban azon 10 és 11 éves gyermekekre, akiket emberöléssel, nemi erőszakkal, illetve szexuális zaklatás súlyosabb eseteivel vádolnak. Amennyiben 14 év alatti gyermeket vádolnak bűncselekmény elkövetésével, az eljárás kizárólag a legfőbb ügyész hozzájárulásával folytatható. A 12 év alatti, nem büntethető gyermekekkel a Child and Family Agency (CFA) foglakozik.^{19 20}

Írországban egy elkülönült fiatalkorúak bírósága működik Dublin-ban, egyebekben pedig a kerületi bíróságok (district court) szervezetén belül szervezett Children Court jár el. A törvény értelmében ezen eljárásokat a többi eljárástól elkülönült helyen, vagy elkülönült időben kell lefolytatni, továbbá a fiatalkorúakkal szemben eljáró bíró egy speciális oktatáson vesz részt. E meghallgatások a nyilvánosság kizárásával, zárt ülésen (in camera) zajlanak. A törvény külön szabályokat tartalmaz azon fiatalkorúakkal szemben, akik a cselekményt felnőttkorúakkal együtt követik el. Bizonyos cselekmények, így pl. emberölés elkövetése esetén a Criminal Central Court jár el. Továbbá a törvény ismer egy mediációs intézményt (Conference), melynek keretében próbálják feltárni a gyermek viselkedése mögött meghúzódó okokat, valamint felállítani egy cselekvési tervet.^{21 22}

Összegezve az angolszász országokban a legalacsonyabb a büntethetőségi korhatár. Az elmúlt évek büntetőjogi szabályozására az életkori határok megemelkedése volt jellemző, a módosításokat megelőzően a büntethetőségi korhatárok még alacsonyabb életkorban voltak meghatározva, azonban a jelenlegi szabályozás sem jelenti azt, hogy a büntethetőségi korhatárt el nem érő gyermekekkel szemben ne állnának rendelkezésre egyéb intézkedések. Jellemző továbbá, hogy speciális eljárásrend érvényesül a fiatalkorúakkal szemben, a gyermekvédelmi intézmények bekapcsolódásával, valamint alternatív lehetőségek, nevelő jellegű intézkedések foganatosítására

---

19 Children Act (2001) Part 5. 52. (<http://www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0024/print.html>)

20 Criminal Justice Act (2006) Part 12. 129-130. (<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/2006/A2606.pdf>
http://www.citizensinformation.ie/en/justice/children_and_young_offenders/children_and_the_criminal_justice_system_in_ireland.html)

21 http://www.citizensinformation.ie/en/justice/courts_system/children_court.html (az ír kormány honlapja)

22 <http://www.courts.ie/Courts.ie/library3.nsf/PageCurrentWebLookUpTopNav/The%20Courts> (az ír bírósági szolgálat honlapja)

van lehetőség.

Történelmi áttekintés

A történelmi időkre visszatekintve a gyermekszemlélet jelentős átalakuláson ment keresztül. Évezredek át egészen a XVIII. századig valamennyi korszakra és kultúrára általánosan jellemző volt, hogy a gyermekeket „tökéletlen” embereknek tekintették, akiknek feladata, hogy a felnőttnek feltétel nélkül engedelmessé váljanak, a felnőttnek pedig, hogy megmutassa a helyes utat a nevelés eszközeit - fenytést - alkalmazva. A középkorban ez a felfogás annyiban változott, hogy ezen „tökéletlen” emberek eredendően a bűn hordozójává váltak, a gyermekeket veleszületetten rossznak, erkölcsileg bizonytalanoknak, könnyen csábíthatóknak tekintették.

A gyermekekkel kapcsolatos szemléletben Európában a XVIII. században következett be jelentős szemléletváltás, mikor az általános közfelfogás középpontjába az ártatlanság koncepciója lépett, ekkor fordult pozitív irányba a gyermekekhez való hozzáállás.²³ A XVIII.-XIX. századra tehető a fiatalkorúakat érintő modern politika megjelenése, melynek háttérében a társadalmi átalakulás, ezzel együtt a bűnözés megváltozása, a szociológia fejlődése állt. A megváltozott társadalmi felfogás szerint a fiatalkorúak sajátos, átmeneti társadalmi helyzetűek, akiknek szociológiai helyzetük, lelki, pszichés tulajdonságai a felnőttektől eltérőek. Mindezek folyományaként a büntetőjogot is érintő kodifikációs hullám indult el, melynek eredményeként a XX. század elején Európa számos országában létrejött a fiatalkorúakra vonatkozó speciális, elkülönült anyagi, valamint eljárásjogi szabályozás, így az anyagi jog területén elsőként Hollandiában és Angliában. Az így kialakult fiatalkorúak felelősségi rendszerére jellemzőek az enyhébb anyagi, eljárásjogi és végrehajtási szabályok, valamint gyermekvédelmi rendelkezések. A büntető igazságszolgáltatás rendszerén belül a fiatalkorúak ügyében eljáró, viszonylagos, vagy teljes önállósággal rendelkező intézmények jöttek létre, így számos országban kialakult az önálló fiatalkorúak bírósága, míg más országokban a fiatalkorúak bírósága a rendes bíróságok szervezetén belül szerveződtek. A büntetési célok között elsődlegessé vált a megelőzés, a megtorlás mellett megjelent a nevelési célzat, mindez pedig a szankciórendszer bővítéséhez és a végrehajtás során a nevelést és reszocializációt elősegítő speciális, fiatalkorúak elhelyezését szolgáló intézmények kialakulásához vezetett, továbbá

23 Dr. Ranschburg Jenő: Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban. Budapest 2006

megjelentek a büntető igazságszolgáltatáson kívüli alternatív lehetőségek, így az elterelés és a restoratív, kárhelyreállító igazságszolgáltatás intézményei.^{24 25}

Az Európában megjelenő törvénykezési hullámra jelentős hatást gyakorolt a büntetőjog tudományának történetében kialakult három ismert elmélet.

A klasszikus, avagy tettbüntetőjogi iskola abszolút, indeterminista nézetet vallott. A tettearányosságot (proporcionalitást) és az igazságosságot hirdette. Nem az elkövető számított, csak az elkövetett cselekmény. A joghátránynak a tettel kellett arányosnak lennie. A beszámítási képességet a normál lelki állapottal azonosította. Ebből következően nem emelte ki külön a fiatalok bűnelkövetőit. Két csoportot különböztetett meg csupán: normál elkövetőket és elmebetegeket.

A tettes büntetőjogi irányzat már jövőbe tekintő, determinista nézeteket vallott, relatív elmélet volt. Elsődleges feladatnak az elkövető vizsgálatát tekintette. Úgy vélték, hogy a jövő befolyásolható, így a büntetésnek is a jövő szebbé tételét kell szolgálnia. Egyaránt fontosnak találták a büntetések generális és preventív szerepét. Voltaire volt az, aki ezek közül a speciális, egyénre ható büntetés szabást gondolta elsődlegesnek. Ezt akár tekinthetjük az első lépésnek a fiatalok elkövetők elkülönülő büntetőjogának kialakulása felé. Figyelmet érdemel még a tettes büntetőjogi irányvonala egyik oldalága, a kriminál szociológiai iskola is. A bűnözés okaként a társadalmi tényezőket jelölték meg. Az ember környezete és nem önmaga a rossz. Az iskola egyik kiemelkedő gondolkodója, Tarde például az utánpótlás szerepét és jelentőségét emelte ki a bűnelkövetéssel összefüggésben.

A harmadik és egyben a legmeghatározóbb irányzat - már a XIX. század Európájában - a közvetítő iskola volt. Az abszolút és relatív nézetek egyesítése miatt szokták egyesítő elméletnek is nevezni. A Liszt nevével fémjelzett gondolkodás középpontjában a jövőbe tekintés, a társadalmi igazságosság és a büntetések hasznos, szükséges volta került. Itt jelent meg először a fiatalok

24 Csemáné dr. Várady Erika - Dr. Lévy Miklós: A fiatalok büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - történeti és jogösszehasonlító szempontból. Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1. szám 12-27. old.

25 Gyurkó Szilvia: A fiatalok büntetőjogának reformja az Egyesült államokban, és annak hatása az európai folyamatokra. (http://unicef.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=23762&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95794)

külön kezelésének hangoztatása, elindult a fiatalkorúak büntetőjogának kiépülése a javító-nevelő intézetek megjelenésével párhuzamosan. A klasszikus büntetőjogi elveket emelték ki, a felelősségi rendszer középpontjában már a bűnösség és a beszámíthatóság került. Előtérbe helyezték a szubjektív tulajdonságok fontosságát. A szükséges belátási képesség meglétét vizsgálták a 12-16. év közöttieknél. Bevezették az „értelmi és erkölcsi fejlettség” fogalmát. Ha ez megvolt, büntették, ha hiányzott, a büntetés elmaradt. A büntetéseknek tetterányosaknak kellett lenniük, és az elrettentés és megtorlás volt a céljuk. Ezzel párhuzamosan elterjedőben volt az a felfogás, miszerint a fiatalkorúak tekintetében az alapvető cél nem a megtorlás kell hogy legyen, hanem a megelőzés, erkölcsi megnevelés.²⁶

A magyar szabályozásra rátérve megállapítható, hogy az **1795. évi büntető törvénykönyv javaslat**a megfogalmazta már az igényt a fiatalkorú bűnelkövetők másként való kezelésére, de gyakorlati lépés még nem történt ez irányban.

A **Csemegi-kódex** (1878. évi V. Törvénycikk) sem kezelte még a fiatalkorúakat külön kategóriaként, a fiatal kort csupán a beszámítást kizáró vagy enyhítő okok egyikének tekintette: „Aki akkor, midőn a büntettet, vagy vétséget elkövette, életkorának 12. évét már túlhaladta, de 16. évét még be nem töltötte, ha a cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményért büntetés alá nem vehető.(84.§)” A kódexhez fűzött miniszteri indokolás szerint a gyermek nem „bír” azon képességgel, hogy tettei a felismerés és a szabad akarat által elhatározott cselekménynek vétethessen.

Felvetődik a kérdés, hogy miért iktatták be a 12. életkor után az ún. második életkort, a 16. évet? Schnierer Aladár az 1881-ben kiadott Magyar Büntető Törvény Magyarázata című munkájában a következőképpen magyarázza: A törvény támaszkodna azon kétségtelen tényre, hogy a serdületlenek, ha képesek is a cselekmények természetét és következményeit felismerni, mégsem bírnak mindig a kötelességek tiszta tudatával. A beszámításnál a serdületlenség korát is figyelembe vette, minélfogva az életkor 12. évén túl még egy második életkort állapít meg, melyben a

---

²⁶ Földvári József: Magyar büntetőjog - Általános rész (Osiris Kiadó, Budapest, 2000.), Gerzsenyi Gabriella: A fiatalkorúak büntetőjogának kialakulása és fejlődése a magyar jogrendszerben (Studia Collegii Bibó, 2001.) Trincz Andrea: A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárásjogi szabályok kialakulása, fejlődése; a fiatalkorúak bíróságának története (Büntetőjogi Tanulmányok, 1999.)

beszámíthatatlanságot azon feltételtől teszi függővé, hogy az e korban lévő személy nem bírt a cselekmény bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással. Érdekes megfigyelni, hogy a Csemegi-kódex fentebb idézett 84. §-ának negatív (büntetés alá nem vehető) szövegezése feltűnő hasonlóságot mutat a 2012. évi C. törvény 16. §-ának pozitív (nem büntethető, kivéve ...) megfogalmazásával: „... ha cselekménye bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással nem bírt ...büntetés alá nem vehető.” (1878. évi V. törvénycikk 84. §-a) „... és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással ...” (2012. évi C. tv. 16. §-a) a kivétel következtében büntethető.²⁷

Az ilyen kiskorúval szemben egyébként javító intézeti nevelés volt elrendelhető, amely csak 20 éves korig tarthatott. (Az első ilyen intézet 1884-ben jött létre Aszódon.) Bár az 1878. évi V. tc.-ben nem szerepelt a fiatal felnőtt fogalma, de a jogalkotó mégis figyelembe vette a 16-20 év közötti korcsoportot, és rájuk nézve kizárta, hogy 20 év alatti személyt halálra vagy életfogytig tartó fogházra ítéljenek.

Az 1908. évi XXXVI. törvénycikként elfogadott *I. Büntetőnovella (Bn.)* a Liszt nevével fémjelzett közvetítőiskola tanításait alapul véve már mérföldkövet jelentett a fiatakorúakra vonatkozó büntetőjog történetében. Kovács Kálmán így fogalmazott: „Ez a törvény számos vonatkozásban szakít a Csemegi-kódex elveivel. Míg az a repressziót szolgálja, e novellának különösen a fiatakorúakra vonatkozó rendelkezéseiben majdnem kizárólag a megelőzés eszméje uralkodik.” Második fejezetében - ahol a fiatakorúakra vonatkozó szabályokat találhatjuk - az egyéniesítés kerül a középpontba. A gyermek (12 éven aluli személy) ellen továbbra sem lehetett büntetőeljárást indítani. A törvény kimondja a gyermekekkel szembeni védelmi intézkedés szükségességét. Ennek két módja létezett. Amennyiben a gyermek addigi gondozói erkölcsileg megbízhatóak voltak, a hatóság átadta nekik a gyermeket megfenyítésre. Ellenben, ha a kiskorú környezetében erkölcsi romlásnak volt kitéve, akkor őt onnan ki kellett emelni, melyről a gyámhatóság gondoskodott. E törvény a felső korhatárt megemelte, a fiatakort a 12-18 éves korosztály jelentette. A belátási képesség megléte helyett az értelmi és erkölcsi fejlettség meglétét, a fiatakorú egész egyéniségét kellett vizsgálnia a bíróságnak. Ha a szükséges

---

²⁷ Dr. Diószegi Attila: Gyermek az időben - Jogtörténeti kitekintés: A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok (http://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/debreceniitlotabla.birosag.hu/files/field_attachment/gyermekazidoben.pdf.)

fejlettséggel nem rendelkezett a fiatalok, büntetőjogi felelőssége nem volt megállapítható. A büntetések közül a nevelő jellegűek kerültek előtérbe, a börtön- és a pénzbüntetés fiatalokra vonatkozó kiszabásának lehetősége megszűnt, a fogház és az államfogház csak végső esetben, legutolsó eszközként volt alkalmazható. Új intézményként bevezették a fiatalok fogházát. Az intézkedés körében a Bn. ismerte a dorgálást, amely a jó útra térítésre történő kísérletként jelent meg. A próbára bocsátás célja az elbotlott, de erkölcsileg nem romlott fiatalok fejlődését visszatéríteni a helyes irányba. A törvény kimondta még, hogy a próbára bocsátott fiataloknak pártfogó felügyelet alatt kellett állnia, amelyre sajnos e törvény által nem jött létre külön szervezet. Létezett még a házi felügyelet, amelynek célja hasonló volt. A javítóintézeti nevelés már a gyakorlatban is alkalmazásra került a fiatalokkal szemben, melyet a jogerőre való tekintet nélkül foganatba kellett venni, és amely legfeljebb a terhelt 24. életévéig tarthatott. A fogházak és a javítóintézetek ellenőrzésére, támogatására felállított egy külön szervezetet, a Fiatalok Felügyelő Hatóságát.²⁸

1901-ben megtörtént a gyermekmenhelyek felállítása. A téma fontosságának előtérbe kerülését mutatja, hogy a büntetőeljárás területén is megindult a fejlődés. Egy 1908-as igazságügyi miniszteri rendelet értelmében a járásbíróknál a 18 éven aluli vádlottak ügyében erre a célra állandó jelleggel kijelölt bírónak, mint a fiatalok bírójának kellett eljárnia. Igényként merült fel, hogy teret engedjenek az opportunitásnak, vagyis megadni az ügyésznek azt a lehetőséget, hogy célszerűségi okból végleg mellőzze, vagy próbaidő tartamára időlegesen függőben hagyja a vádemelést. A fiatalok bíróságával kapcsolatban az 1913. évi VII. törvénycikk elrendelte, hogy „minden királyi törvényszéknél, amelynek büntető hatásköre van, fiatalok bíróságát kell alakítani”, melynek kötelessége a fiatalok ügyeiben való ítélezésen túl olyan gyermekekkel szemben is eljárni, akik 12. évük betöltése előtt büntető jogszabályba ütköző cselekményt követtek el. A törvény lehetőséget adott a bíróságnak arra is, hogy figyelmeztethesse a szülőket a gondosabb nevelésre, utasíthassa őket a gyermek megfenyítésére, bizonyos életmódtól való visszatartására, súlyosabb esetben pedig ideiglenes jelleggel pártfogót rendelhessen ki.

A Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló **1950. évi II. törvény (Bt.)** nem

---

²⁸ Tagjainak többsége társadalmi szervek képviselői, azon belül is pedagógusok. Feladataik voltak az intézetek ellenőrzésén kívül az utógondozás területén is, és hatáskörükbe tartozott a fiatalok feltételes szabadságra bocsátásának, illetve a feltételes szabadság visszavonásának véleményezése.

rendelkezett a fiatalkorúakról, csupán annyit mondott ki, hogy nem büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor még nem töltötte be 12. életévét. A részletes szabályokat a fiatalkorúakra már az **1951. évi 34. számú tvr.** tartalmazta külön, egyszerre benne az anyagi és az eljárási szabályokkal. E szabályozás megengedte, hogy a fiatalkorúakra halálbüntetést vagy életfogytig tartó börtönbüntetést szabjanak ki. A cselekmény elkövetésekor 14. évét be nem töltött fiatalkorúval szemben a bíróság intézkedésként megrovást, próbára bocsátást, illetve javító-, vagy gyógypedagógiai nevelést rendelhetett el. Ez utóbbi két intézkedés akkor kerülhetett kiszabásra, ha a fiatalkorút nem lehetett addigi környezetében meghagyni, mert fejlődése ott nem látszott megfelelően biztosítottnak. A megrovás a dorgálást váltotta fel a korábbi intézkedések sorában. A próbára bocsátást nem lehetett kiszabni arra, akit korábban egy évet meghaladó börtönbüntetésre ítélték, vagy aki az ítélethozatalkor 17. évét már betöltötte.

Az **1961. évi V. törvény** a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről már külön nevesítette a „gyermekkor” kategóriáját. Utóbbi a büntethetőségi korhatárt felemelte 12-ről 14. életévre, melynek indoka az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben a 14. életévükben fejezték be a diákok általános iskolai tanulmányaikat, s elvileg ekkorra a biológia-szellemi fejlettségük, illetve a társadalmi együttélési szabályok legalapvetőbbjeit elsajátítják.²⁹ A fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések - hasonlóan a mai szabályozáshoz - külön fejezetben jelentek meg. E törvény először kiemelten kimondta a nevelő intézkedések elsődlegességét, és a büntetések kiszabását azokra az esetekre korlátozta, amikor a nevelő intézkedések alkalmazása nem mutatkozik célravezetőnek, vagy ha a fiatalkorú a bűncselekmény elbírálásakor már betöltötte 18. életévét. A főbüntetések között megjelent a javító-nevelő munka, melyet csak az elbíráláskor a 16. évet betöltött fiatalkorúval szemben lehetett kiszabni. Rendelkezett a törvény a pártfogó felügyeletről is, amely kötelező volt próbára bocsátás, javító-nevelő munka, végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés, feltételes szabadságra bocsátás, illetve javítóintézetből való ideiglenes elbocsátás esetén. Említést érdemel még, hogy az **1951-es szocialista Büntető Perrendtartást** megalkotó tvr. - a I. Büntetőnovellához hasonlóan - megtiltotta a bűnösség kimondását nemcsak a próbára bocsátást, hanem a bírói megrovást, javító-vagy gyógypedagógiai nevelést elrendelő határozatban is.

---

29 Kóhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése (<http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi53.pdf>.)

A '61-es Btk.-t módosító **1966. évi 20. tvr.** a végrehajtási fokozatok számát négyre emelte. A fiatalkorúakra nézve bevezette a ma is ismert két fokozatot: a fiatalkorúak börtönét és a fiatalkorúak fogházát. Börtönfokozatba került a fiatalkorú, ha szándékos bűntett miatt egy évet meghaladó szabadságvesztésre ítélték, továbbá, ha a szándékos bűntett elkövetését megelőzően szándékos bűntett miatt szabadságvesztésre vagy javítóintézeti nevelésre ítélték, illetve ha züllött életmódot folytatott.³⁰

A 2013. június 30-ig hatályban volt Btk. (**1978. évi IV. törvény**) alapján fiatalkorúként követte el a bűncselekményt az a személy, aki az elkövetésekor a 14. életévét betöltötte, de a 18-at még nem. A fiatalkor szabályozása a gyermekkor szabályozására épült: a fiatalkor kezdete a gyermekkor felső határát követő nap (14. születésnapot követő nap), vége pedig a nagykorúság elérése, azaz a 18. életév.³¹

A fentiekből megállapítható, hogy a büntethetőség alsó korhatára az első büntető törvénykönyv hatálybalépésétől 1961-ig (azaz 80 éven keresztül) 12 év volt. Az 1908-as Novella hatálybalépésétől (azaz közel 50 éven keresztül) a 12 és 18 év közöttiek esetében vizsgálni kellett az értelmi és erkölcsi fejlettséget, és ezek függvényében kerülhetett csak sor a büntetőjogi felelősségre vonásra. A Novella hatálybalépését követően külön büntetés-végrehajtási rendelkezés szólt a fiatal felnőtt korúakról; végül közel fél évszázadon át működött a fiatalkorúak különbíróvája.³²

A hatályos magyar szabályozás elemei

A büntető anyagi jogi rendelkezéseket hazánkban - főszabályként - a fiatalkorúakra is alkalmazni kell. Az arisztotelészi „nem egyenlőkkel való nem egyenlő bánásmód” gondolatából gyökerezik a fiatalkorúak mai speciális büntetőjogi szabályozása.

---

30 Földvári József: Magyar büntetőjog - Általános rész (Osiris Kiadó, Budapest, 2000.), Gerzsenyi Gabriella: A fiatalkorúak büntetőjogának kialakulása és fejlődése a magyar jogrendszerben (Studia Collegii Bibó, 2001.) Trincz Andrea: A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárásjogi szabályok kialakulása, fejlődése; a fiatalkorúak bíróságának története (Büntetőjogi Tanulmányok, 1999.)

31 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Koncepciója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

32 Dr. Vaskuti András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések c. előadása, elhangzott a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január hó 26. napján megtartott tudományos ülésén

Így a 2013. július 1-jétől hatályos Büntető Törvénykönyvünk (**2012. évi C. törvény**) csak az eltérő szabályokat nevezi meg külön, a fiatalkorúakra vonatkozó részben (XI. Fejezet). A törvény e fejezetben szabályozza a fiatalkorúak fogalmát is: „*Fiatalkorú* az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.” A Btk. 16. §-a ugyan a 14. életévben határozta meg a büntethetőség korhatárát, azonban egyes súlyosabb bűncselekmények elkövetésekor a büntethetőségi korhatárt 12 évre leszállította feltéve, ha a gyermekkorú elkövető rendelkezett a bűncselekmény felismeréséhez szükséges belátással.

Fontosak és mértéktartóak azok a korlátozások, amelyek

- a büntethetőséget három bűncselekmény alap- és minősített esetére (emberölés, erős felindulásában elkövetett emberölés, rablás), illetve további két erőszakos bűncselekmény súlyosabban minősülő eseteire terjesztik ki (testi sértés és kifosztás);

- a büntethetőséget minden egyes esetben a belátási képesség vizsgálatához és megállapíthatóságához kötik; végül

- büntethetőség esetén is csak intézkedés (elsősorban javító-intézeti nevelés) alkalmazását teszik lehetővé.³³

Az új törvény indokolása így fogalmaz: „*Napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben védve voltak.*” Kiemeli még, hogy a 12-14 életkorú gyermekek között az egyre gyakoribbá vált az erőszakos érdekérvényesítési megnyilvánulás, ezért elő kell segíteni az ilyen kirívóan agresszív magatartást mutató fiatalok társadalomba való beilleszkedését és a törvénytisztelő életmód megtanulását.³⁴

Ami a várható alkalmazási kör volumenét érinti, kijelenthető, hogy a módosulás - éppen a fenti feltételekből adódóan - feltehetően igen csekély számú elkövetői kört érint majd. 2011-ben - az előző évekhez képest lényegében azonos számú - 2714 gyermekkorú elkövető vált ismertté, s az is változatlan, hogy kb. 60 százalékuk tartozott a módosítással érintett 12 és 14 év közötti

³³ Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén, Élet és Irodalom, LVI. évfolyam, 35. szám

³⁴ Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Koncepciója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

életkorba. Az előző három évben összesen *egyetlen* gyermekkorú által elkövetett emberölés történt, a halált és életveszélyt okozó testi sértések száma szintén alig volt kimutatható. A gyerekek által elkövetett rablások éves száma az utóbbi évtizedben 100 és 150 között volt, kifosztás minősített esete - ahol gyakorlatilag a csoportos elkövetés jöhet szóba - alig tucatnyi számban vált ismertté. A hosszú évek óta hasonló, vagy inkább csökkenő tendencia eszerint valószínűsíti, hogy évente csak mintegy 60-70 gyerek esetében fogják egyáltalán megvizsgálni azt, hogy megállapítható-e a büntetőjogi intézkedés elrendeléséhez szükséges belátási képességük, s ha többségüknél a válasz igenlő lesz is, ez évi mintegy 40-50 gyereket érint.³⁵

A bűncselekmény alanyi oldalára rátérve az elkövető az, aki a bűncselekmény tárgyi oldalát megvalósítja, és aki így lehet tettes vagy részes. Az elkövetőt életkora szerint pedig elkülöníthetjük gyermekkorú, fiataikorú vagy felnőtt büntettesre. A magyar büntető törvénykönyv is ezeket különbözteti meg, de létezik még a bírói gyakorlat által kialakított és használt *fiatal felnőtt* elkövetői kategória. Ennek alapján a büntetés kiszabásakor enyhítő körülménynek minősül a 18. életévét néhány évvel meghaladott elkövető életkora. A *gyermekkorúak* sokszor csak eszközei a bűncselekményeknek. Mivel a Btk. fentebb már hivatkozott 16.§-a kimondja a 12. és - a bűncselekmények többségénél - a 14. életévét betöltött elkövetők büntetlenségét, a felelősségre vonható személy az úgynevezett *közvetett tettes* lesz, aki felhasználta elkövetőül a kiskorú személyt. E tettesi fogalmat a 2012. évi C. törvény külön is nevesíti már a 13.§ (2) bekezdésében: „*Közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető, illetve tévedésben levő személy felhasználásával valósítja meg.*” Ilyen esetben a bűncselekmény alanyi és tárgyi oldala szétoszlik, a törvényi tényállást nem maga a tettes meríti ki. Törvénykönyvünk tehát meghatározza a felelősségre vonható elkövetők körét. Büntetőjogi felelősség feltételei: a beszámíthatóság, a felróhatóság és a bűnösség, továbbá az új rendelkezések alapján 12-14 év közötti elkövetőknél a belátási képesség.

A gyermek- és fiataikorúak vizsgálatánál ki kell térni elsőként a beszámíthatóságra. A Btk. a beszámítási képességet nem fogalmazza meg, csak annak hiányát írja le. A jogtudomány a beszámíthatóságot úgy írja körül, hogy azon testi, pszichikai állapot, melytől a cselekvő ember

35 Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén, Élet és Irodalom, LVI. évfolyam, 35. szám

képes felismerni cselekménye társadalmi, erkölcsi megítélését és ennek megfelelően tud is cselekedni. A beszámíthatóság első feltétele tehát olyan értelmi képesség, amelynél fogva a cselekvő cselekményét a társadalomtól elvárt módon tudja értékelni. Az ember ilyen értékelő képessége részint fejlődésbeli, részint működésbeli feltételektől függ. Akinek elmeműködése bizonyos biológiai-fiziológiai fejlettségi szintet nem ér el, a bűnösségi szemrehányáshoz szükséges értelmi - tudati - értékelő tevékenységre nem képes. Erre tekintettel büntető jogalkotásunk a *büntethetőséget kizáró okoknál* az alannyá válást kizáró tényezők alatt nevezi meg - a már említett - gyermekkort. A beszámítási képesség - mint az egyik szükséges bűncselekményi ismérv - hiányának az elkövetéskor kell fennállnia. Így a cselekmény társadalomra veszélyessége és a bűnös magatartás megvan, de az alannyá válás lehetősége hiányzik.

Összegzően tehát, az értékelésre még nem képes gyermeknek nincs beszámítási képessége, beszámítási képesség nélkül nincs alany, alany nélkül nincs törvényi tényállásszerűség, tényállásszerűség nélkül nincs bűncselekmény, bűncselekmény hiányában pedig nem kerülhet sor büntetésre. A Btk. a 14. életévben - illetve bizonyos esetekben 12. életévben (lásd. lentebb A belátási képesség cím alatt) - vélelmezi azt a kort, mikorra a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges értelmi fejlettség be szokott következni.

A belátási képesség

Az új Büntető Törvénykönyvben megjelenő belátási képesség - éppen a fogalom újszerűsége és kiforrotlansága okán - külön értelmezést igényel. Részben az ENSZ követelményeiben (*Pekingi Szabályok*), részben pedig számos országban jogi előírás az, hogy a fiataikorú bűncselekményének elbírálása során figyelemmel kell lenni az elkövető értelmi, erkölcsi, szellemi érettségére (együttesen belátási képesség). A hazai jogi szabályozás - mint fentebb látható - korábban tartalmazta már ezt a fogalmat, követelményt.

Azoknak az országoknak a büntetőjoga, amelyek már jelenleg is ismeri a belátási képességet, mint büntethetőségi feltételt, e feltétel vizsgálatát a büntető hatóság, azaz az ügyész,

illetve a bíró hatáskörébe utalja. A belátási képesség vizsgálata tehát nem olyan szakkérdés, amelyre az eljáró hatóság szakértőt rendel ki, hanem magának az eljáró hatóságnak kell a belátási képesség eldöntéséhez szükséges szakértelemmel rendelkeznie.³⁶

Felmerül a kérdés, hogy az eljáró hatóságoknak milyen értékelések (bizonyítékok) alapján kell vizsgálniuk az elkövető erkölcsi, fejlettségi fokát. Az elmeorvosok (és szakértők) ugyanis abban a körben vizsgálódnak, hogy a terhelt szenvedett-e az elmeműködés olyan kóros állapotában, ami miatt nem volt képes cselekménye következményeit felismerni, illetve e felismerésnek megfelelően cselekedni, vagy abban korlátozva volt-e.

A belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban komplex vizsgálatot igényel, amely a fiatalkorú szellemi és erkölcsi érettségét, valamint önkontrollját egyszerre elemzi. A szellemi érettség alatt a fiatalkorú azon kognitív képességét értik, amely alapján képes megérteni a különbséget jogos és jogtalan között. A szellemi érettség vizsgálata tehát az intellektuális jellemzők vizsgálatát jelenti, azaz annak a megállapítását, hogy a különböző előírások között képes-e a fiatalkorú differenciálni, aszerint hogy az adott előírás megsértése milyen típusú és súlyú szankciót vonhat maga után. Az erkölcsi érettség vizsgálata ezzel szemben a bűn, a bűnösség megélésének élményét jelenti, illetve az alapvető normákkal való azonosulás színvonalát. Az önkontroll vizsgálata pedig a „rossz”-nak való ellenállás képességét méri, tehát, hogy rendelkezik-e a fiatalkorú kellő belső tartással és saját magatartásának megfelelő kontrolljával ahhoz, hogy a felismert normának megfelelő magatartást tanúsítson. Az önkontroll vizsgálata tehát a külső és belső kényszereknek való ellenálló képességet méri.³⁷

Érdemes kitérni néhány szóban a **német jogi szabályozásra**, hiszen ez a még kiforratlan magyar bírói gyakorlat számára is irányadó lehet. A szabályozást dr. Vaskuti András, az Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések címmel mutatta be.³⁸

---

36 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

37 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

38 Dr. Vaskuti András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések c. előadása, elhangzott a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január hó 26. napján megtartott tudományos ülésén

Az életkor - azaz a betöltött 14. életév - mellett a német törvény feltétellé teszi az érettség megfelelő fokának meglétét. A fiatalkorúaknak a bűncselekmény elkövetésekor kellően érettnak kell lenniük ahhoz, hogy cselekményük jogellenességét felismerjék vagy e felismerésnek megfelelően cselekedjenek. A német rendelkezések - írja Vaskuti - az érettséggel kapcsolatosan az erkölcsi és szellemi fejlődésről írnak, és arról, hogy az a belátási és az akarati képességből tevődik össze.

Az *érettség* lényege egy adott személy normákhoz való viszonyulási képessége - azaz a normák ismeretének, illetve e normák beépítésének képessége. Megléte nem attól függ - állítják a szakemberek -, hogy a fiatal el tudja-e mondani, mi megengedett vagy tilalmazott, hanem, hogy képes-e ezt a tudást alkalmazni, mindennapi életében érvényre juttatni. Értelmi, szellemi fejlődése alapján a fiatalkorú akkor minősül érettnak, ha racionálisan különbséget tud tenni a jogszerűség és a jogellenesség között, megérti a normák tartalmát és az összefüggéseket. Kiemelendő, hogy a német jogban annak a felismerése, hogy egy meghatározott magatartás tilalmazott, még korántsem elegendő a büntetőjogi felelősség megalapozásához, mivel ehhez egy viszonylagos erkölcsi érettség is kell. A fiatalnak képességei fejlődési útján el kell jutnia arra a szintre, hogy a jogszerű és a jogellenes közötti különbségtételt saját egyéni magatartására is vonatkoztatni tudja (azaz az elméletet a gyakorlatban is tudja alkalmazni). Egy ilyen képesség megléte egyfajta tudatosságot feltételez, egy etikai értékrendszer kiépülését, amely a fiatal számára zsinórmértékül szolgálhat. Az értelmi és erkölcsi érettség csak akkor releváns a fiatalkorú büntetőjogi felelőssége szempontjából, ha ezek egy speciális képességet biztosítanak a fiatal számára: a képességet arra, hogy „felismerje cselekménye jogellenességét és képes e felismerésének megfelelően cselekedni.” A német jog szerint ennek megállapításához a belátási képességet, mint intellektuális elemet és az akarati képességet, mint voluntatív elemet kell vizsgálni.

A *belátási képesség* lényege, hogy a fiatal felismerje cselekménye jogellenes voltát (azaz éppúgy meg tudja ítélni egy meghatározott magatartás jogellenességét, mint egy felnőtt). A belátási képesség meglétének feltétele a jogszerű/jogkövető és a jogellenes viselkedés közti döntés értéktudatossága, az erkölcsi követelmények biztos ismerete, biztos tudás a játék, a csíny, a bűncselekmény közti különbségtételre. Hangsúlyozni kell azt is, hogy a belátási képesség megléte

függ a cselekmény jellegétől is, ez jelenik meg a 2013. július 1-jétől hatályos Btk. 16.§-ában is. Ami szintén kiemelendő, hogy e képesség vizsgálata különösen fokozott kell legyen többes elkövetés esetén vagy egy minősített eset kapcsán, azaz képes volt-e az általa megvalósított minősítő körülményekben kifejezésre jutó nagyobb fokú jogellenesség felismerésére.

A német bírói gyakorlat a következő 10 szempontot vizsgálja a belátási képességnél, amelyek szintén irányadóak lehetnek a magyar jogalkalmazásban is:

- „- reális életterv,
- képesség az önálló, indokolt döntésre,
- képesség a jövőre is figyelmet fordító gondolkodásra,
- képesség az érzelmek értelemnek történő alárendelésére,
- a személyiség bizonyos fokú önállósága a szülőkkel szemben,
- önállóság az egykorú csoport tagjaival szemben,
- napi feladatok önálló intézése,
- képesség a tartós kötődésre,
- felnőtt szexualitás,
- reális beállítottság az iskola, illetve a munka vonatkozásában.”³⁹

Az *akarati képesség* annak a ténynek a felismerése, hogy valami jogilag tiltottat teszünk. Épp a fiatalokra jellemző, hogy cselekedeteik gyakran nem észérvekkel vezéreltek, hanem indulatokon, érzelmi spontaneitáson alapulnak. Márpedig, ha egy fiatalban az adott magatartás tanúsítása iránti vágy a meghatározó az értelem adta felismeréssel szemben, és ha ezt a vágyat a fiatal nem képes kellőképpen uralni, akkor mindez az érettséghez szükséges akarat-kialakulási képesség hiányának megállapításához vezethet. (Ilyen érzelmi spontaneitás, a vágyak, ösztönök elsősége különösen a szexuális indíttatású bűncselekmények körében figyelhető meg.)

Összegezve elmondható, hogy az erkölcsi-értelmi fejlettség (egy szóval belátási képesség), mint a büntethetőség feltételének meghatározása azt a célt szolgálja, hogy minden egyes,

---

³⁹ Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)

bűncselekményt elkövető fiatallal szemben a legmegfelelőbb eszközöket, válaszokat találja meg az állam. Amennyiben úgy látszik, hogy a bűnelkövetésre nem a büntetőjogi szankciók, a büntető-igazságszolgáltatás eszközrendszere adhatja meg a legmegfelelőbb választ, akkor - figyelemmel számos tényre, így például a büntetőjog ultima ratio jellegére - más jogterület (például a gyermekvédelem) által kínált reakció-lehetőségek közül kell választanunk. A cél ugyanis egyértelműen meghatározott: mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a fiatal ne kövessen el újabb bűncselekményt. Ehhez pedig egy hatékony és eredményes specialprevenációs eszközrendszerre van szükség. Németországban a jogalkotó álláspontja szerint azoknál a fiatal elkövetőknél, akik megfelelő érettséggel nem rendelkeznek, a büntetőjogi beavatkozás nem csak aránytalan, de - épp az elkövetések sajátos motiváltsága miatt - többnyire nem is éri el a célzott hatást.⁴⁰

Kijelenthető, hogy a belátási képesség - mint felelősségi kritérium - bevezetése hazánkban a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségét feltételes felelősséggé változtatta. Utóbbi pedig azt jelenti, hogy minden egyes esetben vizsgálni kell, hogy a fiatalkorú (12-14. életév közötti) terhelt elérte-e azt a szellemi-erkölcsi érettséget, amely a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges.⁴¹

Felvetődik a kérdés, hogy a 12. életévét betöltött terheltnek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének a meglétét ki vizsgálja és mi módon. Elsődlegesen a terhelttel kapcsolatba kerülő nyomozó hatóság, illetve az ügyészség tagja, vagy a nyomozási bíró, majd pedig vádemelés esetén az eljáró bíró? Lehet-e igazságügyi szakértőt alkalmazni, avagy kizárt-e az igénybevétele? Ha nem, akkor (gyermek)pszichológus, esetleg pszichiátriai szakértő legyen, vagy mindkettő?⁴²

A válasz nyilvánvaló, bár a gyakorlatban problémát okoz. Fiatalkorú terhelt esetén a bíróság hivatalból köteles a belátási képesség vizsgálatára. Hangsúlyozandó, hogy a belátási képesség nem szakkérdés, nem egyenlő a beszámítási képességgel, minden eljárás (nyomozati, ügyészi és bírósági szakasz) során külön és alaposan kell vizsgálni. Azaz a fentiek mentén

40 Dr. Vaskuti András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések c. előadása, elhangzott a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január hó 26. napján megtartott tudományos ülésén

41 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Koncepciója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncep-cio1.doc.)

42 Dr. Diószegi Attila: Gyermek az időben - Jogtörténeti kitekintés: A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok (http://debreceniitlotabla.birosag.hu/sites/debreceniitlotabla.birosag.hu/files/field_attachment/gyermekazidoben.pdf.)

körültekintően vizsgálni kell a bűncselekmény elkövetését követően a nyomozó hatóságnak, az ügyésznek a fiatalok gyanúsított őrizetbevételét követően a kényszerintézkedés esetleges indítványozásánál, illetőleg a későbbi vádemeléskor, a nyomozási bírónak az ülésen, illetve az eljáró bírónak az ügydöntő határozatának meghozatala előtt. Nem kizárt persze (pszichológus) szakértő, vagy pártfogó felügyelő igénybevétele, tanár, nevelő és szülő tanúkénti meghallgatása, környezettanulmány elkészítése.

Figyelmet érdemel, hogy az egységes magyar ügyészégi gyakorlat a belátási képesség vizsgálatával kapcsolatban kötelező jelleggel írja elő szakértő bevonását, azaz mérlegelést nem engedve, valamennyi 12-14 életév közötti gyanúsított esetében. A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevelében az alábbiak szerepelnek:⁴³

„1. A terhelt elkövetéskori büntetőjogi belátási képességének vizsgálatára az elmeállapotára vonatkozóan elvégzett igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat eredményének ismeretében kerülhet sor. Amennyiben a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képesség tekintetében a további vizsgálat szükségtelen. A beszámítási képesség korlátozottsága önmagában a belátási képességet nem zárja ki és annak vizsgálatát nem teszi mellőzhetővé.

2. A tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára - a megalapozott gyanú közlését követően - a szakértőt haladéktalanul ki kell rendelni. E tárgyban egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni. A vizsgálatba - a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel - gyermekpszichiáter szakkonzulensként történő bevonása indokolt.

3. A szakértői vizsgálat elvégzéséhez soron kívül be kell szerezni és a szakértő rendelkezésére kell bocsátani a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltéről készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, az

⁴³ Ügyészégi Közlöny, 2013. évi 7. szám

esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat.

4. A szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körütekintő értékelésével - szükség esetén a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt ügyészi kihallgatását követően - lehet állást foglalni a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján - az egyéb feltételek fennállása esetén - a vádemelésről, vagy a nyomozásnak büntethetőséget kizáró okból [Btk. 15. § a) pont, 16. §] történő megszüntetéséről.”

Ezzel kapcsolatban kérdésként vetődik fel, hogy a fentiek miként teljesülnek a gyakorlatban akkor, ha az ügyésznek 72 órája van arra, hogy döntést hozzon az őrizetbe vett terhelttel szembeni előzetes letartóztatás indítványozásának tárgyában. Kérdés továbbá, hogy elég-e ez az idő a szakértői vélemény beszerzésére, a tanúk meghallgatására, illetve környezettanulmány elkészítéséhez. Ugyanis, amíg nem eldöntött a belátási képesség megléte, vagy annak hiánya, arra az alapvető kérdésre sem kapunk választ, hogy a fiatalok terhelttel szemben folytatható-e a büntetőeljárás, vagy azt - büntethetőséget kizáró okból - meg kell-e szüntetni. Erre viszont csak az elkövetkező évek gyakorlata fogja megadni a választ.

Szükséges külön kitérni az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendeletbe 2014. március 15-ei hatállyal bekerült újabb rendelkezésekre⁴⁴ is, amelyek a fiatalok terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálatáról szólnak. A rendelet 19/A. §-a kimondja, hogy a büntetőeljárás során a 12-14. életév közötti terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálatát az elmeállapot orvosszakértői vizsgálatára vonatkozó szabályok alapján kell elvégezni. A beszámítási képesség vizsgálatát követően - ha a terhelt beszámítható - ugyanazon szakértőnek a belátási képességről is véleményt kell adnia azzal, hogy a belátási képesség vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni (ilyen végzettségű szakpszichológusnak), illetve mindezen vizsgálatokhoz szakkonzultánsként gyermek- és ifjúsági pszichiátert is igénybe kell venni.

---

⁴⁴ Az új rendelkezéseket a 21/2014. (III. 13.) KIM rendelet 22. §-a iktatta be.

A fentiek alapján kijelenthető tehát, hogy a belátási képesség elemzése körültekintő és széles körű vizsgálatot, bizonyítást igényel, ugyanis csak emellett vonható le következtetés a terhelttel szembeni büntetőeljárás, avagy más hatósági eljárás további irányával kapcsolatban.

Összegzés

A kiskorúak büntetőjogi felelősségének szabályozásánál jelenleg a törvény tehát két életkori csoportot ismer: gyermekkorú és fiatalkorú személy. Az elmúlt évtizedek demográfiai és szociológiai vizsgálatai alapján két, az életkor meghatározását jelentősen befolyásoló folyamat figyelhető meg. Az egyik az *acceleráció*, azaz a biológiai érés felgyorsulása, amelynek eredményeként a gyermekeknél ma már átlagosan kb. 2 évvel korábban következik be a biológiai érés mint 100 évvel ezelőtt. A demográfiai kutatások a biológiai érést ma a 12. életévben határozzák meg. A másik az életkort érintő változás, a *posztadoleszcencia*, azaz a társadalmi érés kitolódása. Utóbbi folyamat az iskolázottság kitolódásával, a megváltozott munkaerő-piaci viszonyokkal és a párkapcsolatok átalakulásával összefüggésben azt eredményezi, hogy a felnőtté válás, azaz a szülőktől való anyagi és döntési függetlenedés későbbi időpontban következik be, valamikor 21 és 25 év között.⁴⁵ A korábbi biológiai érés és a társadalmi érés kitolódása egyszerre érvényesülő folyamatok, amelyet a jogalkotásnak minden esetben figyelembe kell vennie, és ezt nagyobb részben az új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) megalkotásánál figyelembe is vett. A korábbi biológiai érés miatt a jogalkotó figyelmeztető mechanizmusai e törvénnyel elérték a 12-14 életév közötti korosztályt, de csak ezt a korosztályt. Mivel a biológiai érés és a szellemi erkölcsi fejlettség között nincs közvetlen korreláció, azaz a korábbi biológiai éréből nem feltétlenül következik a gyermek korábbi szellemi-erkölcsi érése, és ez nem csupán a 12-14 éves korcsoportra igaz, ezért indokolt lehet a belátási képesség vizsgálatát a hatályos Btk.-tól eltérően a 12-16 éves korosztályra is kiterjeszteni. Mellesleg egyetérthetünk azzal az állásponttal, hogy a kérdést nem akkor tesszük fel jól, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy 12 vagy 14 év legyen-e a büntethetőségi korhatár, hanem akkor, ha azt vizsgáljuk, hogy mi történik/történjen a büntetendő cselekményt elkövető gyermekkel.⁴⁶

45 Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_konceptio1.doc.)

46 Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák, (Kriminológiai Tanulmányok 45., OKI, 2008.)

Minden korhatár lehet bizonyos esetben igazságtalan: a testi és szellemi fejlődés különbözősége folytán létezhetnek 13 éves „felnőttek” és 19-20 éves „gyerekek”. Azok, akik korhatárokat szállítanak le vagy emelnek fel - kiváltképpen, ha ez a csúsztatgatás a kiforratlan személyiségfejlődés során 1-2 évet érint -, nem megoldják a problémát, csak megkerülik, önmagában ezzel csak látszatsmegoldást kínálva.⁴⁷ Emellett problémát jelent, hogy a magyar jogrendszerben alkalmazott, életkorral kapcsolatos szabályok teljességgel inkohereusak, nem nyújtanak egységes reakciókat és következményeket a különböző jogágakhoz tartozó kérdéseknél.⁴⁸ Míg a büntetőjogban különösen védett korhatárok: a 12, 14, 16, 18 év, addig a polgári jog különbséget tesz korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen személyek között (e korhatárok: 14, 16 és 18 év). Ha például egy 16 éves gyerek házasságot köt, akkor polgári jogi értelemben felnőtté válik, de a büntetőjogi tényállások egy része és a gyermekvédelmi törvény szerint ő még gyerek. Továbbá mindezekről elkülönülve a gyermekvédelmi korhatár 18 év.

Mivel a belátási képességnek a hatályos rendelkezések szerinti korostállyal történő vizsgálata a bizonyítás egyfajta specialitását feltételezi, ezért - a nemzetközi tapasztalatokra figyelemmel - megfontolást érdemel egy önálló hazai, csak a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi, eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi szabályozásokat egybefoglaló *külön törvénykönyv (kódex)* megalkotása. Emellett - mint számos országban sor került rá -, nálunk is szükségesnek mutatkozik további alternatív jogkövetkezmények, intézkedések bevezetése (például önálló, illetve megelőző/előzetes pártfogó felügyelet alkalmazása). E különleges eljárások során vizsgálandó körülmények megkövetelik a fentiekén túl speciális összetételű bírói tanácsok állandó felállítását, ezzel együtt a kizárólagos illetékességi szabályok visszaállítását. Szintén eljárásjogi kérdés, de mégsem elhanyagolható az az igény, hogy a fiatalkorú elkövetőkkel szembeni büntetőeljárás soron kívül folyjon és a lehető legrövidebb ideig tartson. Ez utóbbit a fentebb hivatkozott nemzetközi egyezmények rögzítik ugyan, azonban e szabályok rögzítése elengedhetetlen a hatályos büntetőeljárás törvényben is.

Emellett megfontolandó lehet a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések kiterjesztése a

⁴⁷ Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén, *Élet és Irodalom*, LVI. évfolyam, 35. szám

⁴⁸ Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák, (*Kriminológiai Tanulmányok* 45., OKI, 2008.)

„*fiatal felnőttekre*” (18-24. éves kor között) is, amely korcsoportot a már a több évtizede kiforrott bírói gyakorlat is eltérően kezeli.

Ugyanakkor kiemelendő az is, hogy sok esetben problémát okoz, hogy a gyermekvédelmi eszközzel még megoldható probléma kezelésére a büntetőjog szigorával lépnek fel, holott az előbbi hatósági út végigvitele hosszú távra nézve hatékonyabb megoldásnak mutatkozna. Hiszen a legfőbb cél ezen eljárásokkor nem a büntetés, hanem az, hogy a fiatalkorú ne kövessen el többet semmilyen bűncselekményt. Az alternatív, büntetőeljárást elkerülő eszközök annál is inkább indokoltabbnak mutatkoznak, mivel az új Btk.-ban kiemelt - és a 12-14 év közötti elkövetőkre vonatkozó - bűncselekmények száma a többihez képest elenyészőnek tekinthető, ezeken belül pedig a fiatal- és gyermekkorú elkövetők aránya igen alacsony - évente pár eset.⁴⁹ A kérdés pedig mindig az kell, hogy legyen, szükséges és hatékony-e a büntetőjog szigorával fellépni ezen esetekben.

További és nem elhanyagolható igényként mutatkozik a fentiek mellett a megelőzés további erősítése és kiszélesítése. Egy követendő példa lehet erre az Országos Bírósági Hivatal által indított „Nyitott Bíróság” program, amely többek között azt a célt szolgálja, hogy az általános és középiskolás generációval megismertesse az igazságszolgáltatás, a bíróság működését, szervezeti felépítését, ezen keresztül bemutassa az egyes bírósági eljárásokat. Emellett a fiatal korosztály számára felhívja a figyelmet az egyes, őket veszélyeztető bűncselekményekre, mindezzel pedig megelőzni igyekszik a fiatalkorúak áldozattá válását, illetve a fiatalkorú bűnözés növekedését. A program távlati tervei között szerepel, hogy az iskolai tantervbe is beépüljenek a jogi alapismeretek, mert ma már a mindennapi élethez nélkülözhetetlen a polgári jog, a munkajog, a cégjog, a bank- és biztosítási jog vagy éppen a szabálysértési jog elemi szintű tudása.

---

49 Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén, *Élet és Irodalom*, LVI. évfolyam, 35. szám

Felhasznált irodalom

- Dr. Ranschburg Jenő: Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006)
- Csemáné dr. Várady Erika - Dr. Lévay Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről - történeti és jogösszehasonlító szempontból (Büntetőjogi Kodifikáció 2002/1. szám)
- Dr. Katonáné dr. Pehr Erika - dr. Herczog Mária: A gyermekvédelem nagy kézikönyve (Complex Kiadó, Budapest, 2011)
- Földvári József: Magyar büntetőjog - Általános rész (Osiris Kiadó, Budapest, 2000.)
- Gerzsenyi Gabriella: A fiatalkorúak büntetőjogának kialakulása és fejlődése a magyar jogrendszerben (Studia Collegii Bibó, 2001.)
- Trincz Andrea: A fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárásjogi szabályok kialakulása, fejlődése; a fiatalkorúak bíróságának története (Büntetőjogi Tanulmányok, 1999.)
- Gyurkó Szilvia: A fiatalkorúak büntetőjogának reformja az Egyesült Államokban, és annak hatása az európai folyamatokra
(http://unicef.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=23762&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95794.)
- Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák (Kriminológiai Tanulmányok 45., OKI, 2008.)

- Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén (Élet és Irodalom, LVI. évfolyam, 35. szám)
- Kóhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése (<http://jesz.ajk.elte.hu/kohalmi53.pdf>.)
- Dr. Vaskuti András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - Jogalkotási és jogalkalmazási kérdések c. előadása (elhangzott a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. január hó 26. napján megtartott tudományos ülésén)
- Dr. Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója (http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc.)
- Ügyészségi Közlöny, 2013. évi 7. szám
- Children and Personal Act (1963) <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1963/37/section/16>
- The Youth Conference Rules (2003) <http://www.legislation.gov.uk/nisr/2003/473/contents/made>
- Criminal Justice and Lisencing (Scotland) Act 2010 (<http://www.legislation.gov.uk/asp/2010/13/section/52>)
- Criminal Justice and Lisencing (Scotland) Bill (<http://www.scottish.parliament.uk/SPICeResources/Research%20briefings%20and%20fact%20sheets/SB10-35.pdf>)
- Children Act (2001) Part 5. 52. (<http://www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0024/print.html>)

- Criminal Justice Act (2006) Part 12. 129-130.
(<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/2006/A2606.pdf>)
- <https://www.gov.uk/child-under-10-breaks-law> (az angol kormány hivatalos honlapja)
- <https://www.gov.uk/courts/youth-courts> (az angol kormány hivatalos honlapja)
- <http://www.justice.gov.uk/about/yjb> (az angol bírósági szolgálat honlapja)
- <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Justice/policies/young-offending>
(a skót kormány hivatalos honlapja)
- http://www.citizensinformation.ie/en/justice/courts_system/children_court.html
(az ír kormány honlapja)
- http://www.citizensinformation.ie/en/justice/children_and_young_offenders/children_and_the_criminal_justice_system_in_ireland.html (az ír kormány honlapja)
- <http://www.courts.ie/Courts.ie/library3.nsf/PageCurrentWebLookUpTopNav/The%20Courts>
(az ír bírósági szolgálat honlapja)
- http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_uni_hu.htm
(Európai Igazságügyi Hálózat honlapja)
- https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-ew-hu.do?member=1 (Európai Igazságügyi Portál honlapja)
- The age of criminal responsibility in England and Wales (<http://www.google.hu/url?url=http://www.parliament.uk/briefingpapers/SN03001.pdf&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U>)

[&ei=AkMYVIC6lejhywPpzIHYBQ&ved=0CCYQFjAB&usg=AFQjCNHDNQWgk_KvipaKc1QnjQr6XdHnA\)](#)

- <http://jjcompare.org/2012/08/29/northernireland-summary/>
- <http://www.nationalarchives.gov.uk/education/britain1906to1918/g2/background.htm>